

*Мирјана Миленковић**

Министарство одбране Републике Србије

РЕГИОНАЛНИ БЕЗБЕДНОСНИ ПОТКОМПЛЕКС – СЛУЧАЈ ЗАПАДНИ БАЛКАН

Сажетак

Креатори Теорије регионалног безбедносног комплекса су сматрали да Балкан, из разлога језичких и културолошких сличности, заједничке историје, географске повезаности, представља посебан безбедносни поткомплекс у оквиру Европског регионалног безбедносног комплекса. Догађаји који су изазвали промене унутар Балкана, који су утицали на промене структуре образаца пријатељства или непријатељства и интеграциони процеси који су несумњиво утицали на еволуирање балканског поткомплекса учинили су да ствари данас изгледају другачије. Два кључна питања која креирају безбедносну структуру Западног Балкана су питање осигурања регионалне безбедности и стабилности после једностраног проглашења независности Косова и Метохије и питање будућег унутрашњег уређења Босне и Херцеговине. Како претње лакше путују преко краћих дистанци полази се од претпоставке да је безбедносна међузависност управо израженија међу државама Западног Балкана због чега се Западни Балкан, а не више Балкан, може сматрати безбедносним поткомплексом.

Кључне речи: Теорија регионалног безбедносног комплекса, безбедносна међузависност, отворена питања, европске интеграције

* Имејл-адреса: mirjanamilenkovic07@yahoo.com.

РЕГИОНАЛНИ НИВО АНАЛИЗЕ И ТЕОРИЈА РЕГИОНАЛНОГ БЕЗБЕДНОСНОГ КОМПЛЕКСА

Природа промена које су обликовале међународне односе захтевала је пружање разумних објашњења све компликованијег света, схватање суштине интереса на којима почивају савремени међународни односи и разумевање мреже безбедносних веза и интеракција у контексту нових и старих безбедносних проблема. Управо такав контекст је почивао на обједињавању елемената традиционалних и савремених безбедносних концепата у чијем средишту се нашао регионални ниво анализе.

Реалистичка школа промишљања безбедности чинила се преуском и искључивом, док је са друге стране либерална замисао наглашавала искључиво невојне димензије безбедности. Реализам је био усредсређен на државу као централног актера у међународном систему који је анархичан, сукоб између држава је био природно стање, а мир се постиже искључиво кроз равнотежу моћи у политици. Либерали су пажњу усмеравали на недржавне чиниоце и субјекте, институције и њихову улогу у ублажавању сукоба сматрајући да се мир постиже поштовањем система универзалних права и обавеза и да опстанак човечанства зависи од светског мира.

Либералистичка школа мишљења изнедрила је један за то време нов и нетипичан концепт колективне безбедности из кога је проистекао модел безбедносне заједнице Карла Дојча (*Karl Deutsch*) који је утемељен на идеји и пракси међународне сарадње која, под одређеним, повољним околностима, прераста у међународно удруживање. Управо овај концепт биће основа за нове алтернативне теоријске приступе попут социјалног конструктивизма који за истраживање регионалних безбедносних комплекса и поткомплекса савременог доба представља један од суштинских теоријских алата.

За заговараче теорије социјалног конструктивизма срж међународне политике је социјалне, а не материјале природе¹.

1 У делу „Светска политика – тренд и трансформација” Чарлс Кегли (*Charles Kegley*) и Виткоф Јудин (*Vitcoff Eugene*) су социјални конструктивизам описивали као шири концепт безбедности који обухвата друштвене, историјске, културне чиниоце, посебно указујући на значај заједничких идеја и разумевања који се развијају између учесника на светској сцени кроз њихову међузависност. Управо ће та међузависност бити срж и регионалних нивоа анализе и регионалних комплекса и поткомплекса.

Они не оспоравају да је држава кључни међународни субјект, али сматрају да је безбедност друштвена конструкција која се бави чувањем главних вредности неке групе. Социјал-конструктивисти су сматрали да се проблеми и појаве које доводе до промена морају посматрати, објаснити и разумети „изнутра ка споља”. Они безбедност виде као стално поприште преговарања и спорења на међународној сцени, а институционализација заједничких норми за њих представља могућност за изградњу алтернативних безбедносних одговора.

Нови, мултиполарни систем по својој природи је учинио да међународни односи данас имају далеко регионалнији карактер што је и била претпоставка за развијање Теорије регионалног безбедносног комплекса² (ТРБК) која је била једина теорија која се свеобухватно и системски бавила регионалном безбедношћу базирајући разматрања на чињеници да национална безбедност не може бити посматрана изван контекста безбедносне међузависности. Ова Теорија у центар промишљања безбедности смешта однос безбедности и колективног идентитета, а безбедносне претње у оквире безбедносних дискурса са циљем откривања претњи пре него што се оне материјализују. Концепт територијалности описане кроз регионалне комплексе ослања се на логику да претње лакше путују преко краћих него преко дужих дистанци. Са друге стране, анализа различитих типова држава (јаке, слабе, модерне, премодерне и сл.) помаже идентификацији одговора на питање зашто се нека безбедносна динамика одвија у конкретном региону.

Копенхашка школа мишљења признаје државу као референтни објект, али за разлику од већине неореалиста сматра да је потребно завирити у природу државе како би се разумели унутрашњи чиниоци који одређују природу националне безбедности и природу односа друштва и државе. Осим тога, присталице ове школе су заговарали тезу

2 Копенхашка школа студија безбедности настала је током деведесетих година двадесетог века из радова истраживача и теоретичара окупљених око Копенхашког института за истраживање мира (COPRI- *Copenhagen Peace Research Institute*). Носиоци кључних заједничких радова за развој Копенхашке школе студија безбедности су Бери Бузан (*Barry Buzan*), Мортин Келстрап (*Morten Kelstrup*), Пјер Ламаре (*Pierre Lemaitre*), Елизабета Тромер (*Elzbieta Tromer*) и Оли Вејвер (*Ole Waever*). Из ове школе мишљења настала је и Теорија регионалног безбедносног комплекса јер су њени креатори сматрали да ће региони бити препуштени односима држава које их чине о чему су ставове изнели и у књизи „*A New Framework for Analysis*”.

да осим државе и људске групације могу бити референтни објекти безбедности. Блискост са реалистичким теоријама, а у првом реду сличност неореализму, огледа се у идеји о ограниченој територијалности и дистрибуцији моћи, пре свега материјалне моћи, која у перцепцији равнотеже моћи која је била доминантна током Хладног рата, дефинише међународни систем. Размимоилажење настаје у схватању шта је најважнија покретачка сила понашања држава. Док је за реалисте то опстанак, дотле следбеници Копенхашке школе сматрају да су државе, после свих догађаја који су обележили двадесети век, достигле одређену зрелост, рационалну спознају неопходног, прихватиле нужност међусобне сарадње што су описали кроз један нови појам „безбедносна међузависност”. Овај појам ће посебно у светлу савремених безбедносних изазова, ризика и претњи добити доста на значају, наћи ће своју употребу у свакодневном јавном дискурсу што је својеврсни омаж учењу Копенхашке школе студија безбедности³.

Сличност са учењима либералних студија безбедности, пре свега учења неолибералног институционализма, огледа се у чињеници да и једни и други институцијама намењују главну улогу у очувању међународне безбедности. По угледу на неореалисте они прихватају значај војне моћи у међународним односима, али протежирају институције које се баве питањима безбедносне међузависности⁴. Неолиберални институционализам је представљао добру основу за изградњу концепта колективне безбедности који се значајно препознаје у раду Копенхашке школе, а пре свега у Теорији регионалног безбедносног комплекса. Наиме, колективна безбедност за разлику од равнотеже снага „установљава начела међународних односа по којима се државе опредељују за решавање сукоба мирољубивим средствима, проширују замисао властите националне безбедности узимајући у обзир и интересе међународног друштва у целини и развијају

3 Копенхашки институт за истраживање мира (КОПРИ) иако је био формиран као независни институт, године 1996. је постао државни истраживачки институт у оквиру данског Министарства за истраживање и информационе технологије. Као такав, престао је да постоји почетком 2003. године али је свој рад наставио у оквиру Данског института за међународне студије.

4 Заговорници неолибералног институционализма попут Кеохана (*Robert Keohane*), Дџурила (*Joseph Jupille*), Карогаза (*James Caporaso*), су били становништа да државе стварају институције како би олакшале постизање својих заједничких интереса.

поверење превазилазећи страх у међусобним односима” (Simić 2002, 71).

Теорија регионалног безбедносног комплекса настала 1989. године имала је своју „модернизацију” 2003. године, али у средишту оба концепта је регионални безбедносни комплекс (РБК) односно регион. Ова теорија је полазила са становишта да је РБК састављен од две или више држава које конституишу географски кохерентну групу односно регион, те да је регион социјално-политички конструисана категорија са замишљеним границама. Динамику унутар безбедносног комплекса и његову структуру одређују државе унутар комплекса кроз обрасце пријатељства и непријатељства, односно перцепције о оном другом и интеракцијом до које таква перцепција доводи. Безбедносна међузависност је много израженија међу државама унутар РБК више него ових држава са државама ван РБК јер се државе у највећој мери плаше својих суседа, више него удаљених држава.

Регионални безбедносни комплекси представљају погодан тло за настанак различитих погледа на идентитете око чега се државе најчешће споре. Безбедност је рационалан проблем у коме национална безбедност не може бити посматрана изван контекста безбедносне међузависности а она је на регионалном нивоу израженија. Бузан регион у безбедносном смислу описује као „посебан и значајан подсистем безбедносних односа који постоје између држава чија је судбина да су закључане у географској непосредној близини једни са другима” (Buzan 1991a, 158). Дакле, та врста блискости и близине, затечене или стечене, вољне или наметнуте, одређује начин и ниво безбедносне међузависности која их наводи на неминовну сарадњу, на заједничке пројекте и активности, на заједничке механизме за одговор на савремене безбедносне проблеме.

Унапређени модел ТРБК подразумева секторски приступ јер је у стварности већина безбедносних претњи комбинација узрока и последица проистеклих из више безбедносних сектора а креирана претња се не рађа и не рефлектује само у једном сектору. То је посебно карактеристично код невојних претњи безбедности. Управо из тих разлога хетерогени безбедносни комплекси омогућавају анализу одређеног безбедносног проблема, односно безбедносне међузависности у свим секторима истовремено што доводи

до неминовности међусобне сарадње. И ту није крај, ту је почетак јер међусобна сарадња даље води ка регионалном повезивању и удруживању јер се на регионалном принципу удружују оне безбедносне јединице које имају заједничке безбедносне интересе, а „регионални колективни одбрамбени системи су створени да одврате потенцијалну заједничку претњу миру у региону, ону која је унапред идентификована” (Kegli i Judžin 2006, 845).

РЕГИОНИ И РЕГИОНАЛНИ БЕЗБЕДНОСНИ КОМПЛЕКСИ/ПОТКОМПЛЕКСИ

Регионални безбедносни комплекс садржи све елементе колективне безбедности и као аналитички оквир пружа могућности за разумевање како се одређени колективитети понашају према претњама из природног, непосредног окружења и како на њих одговарају. Социјална конструкција регионалног безбедносног комплекса је последица безбедносне динамике која се одвија унутар његових граница и која утиче на евентуалне промене унутар и на границама региона. Такав модел хомогеног безбедносног комплекса подразумева интеракцију између сличних типова јединица (држава) па је с тога развијена теза да регион чине државе међу којима се подразумева географска блискост, заједничке културолошке карактеристике од историје и обичаја, преко етничких и религијских до истих или сличних језичких карактеристика. Подразумева се и економска, политичка и безбедносна повезаност, односно слична перцепција питања која су важна за опстанак и одрживост ових држава. Како је једно од кључних становишта представника Копенхашке школе да претње брже и лакше путују преко краћих него дужих дистанци, отуда се родила и централна идеја таквог приступа а то је да је безбедносна међузависност уоквирена регионално дефинисаним скуповима, односно регионалним безбедносним комплексима⁵.

У изворном моделу ТРБК „регионални безбедносни комплекс чине државе чији су примарни безбедносни интереси

5 Бузан је у делу “People, States and Fear: An Agenda For International Security Studies in the Post-Cold War Era” из 1991. године иницирао и донекле развио појам комплекси регионалне безбедности који ће добити свој потпуни третман у наредном делу који је написао са Вејвером “Regions and Powers Powers - The Structure of International Security”.

толико уско повезани да се њихове националне безбедности не могу реалистично разматрати одвојено” (Buzan 1991b, 190), док се у унапређеном моделу ТРБК регионални безбедносни комплекс посматра као „сет јединица чији су главни процеси секуритизације и десекуритизације толико повезани да се њихови безбедносни проблеми не могу разумети одвојено” (Buzan and Waever 2003a, 44). Док се у класичном моделу ове теорије говори о националним безбедностима које се не могу разматрати одвојено, у унапређеном моделу се говори о безбедносним проблемима, како оним који су објективни, опипљиви, тако и оним који су продукт говорног чина, односно секуритизације. Овакво становиште се базира на перцепцији региона као скупа ентитета који имају различит ниво аутономије али ипак зависе од интеракције унутрашњих и спољних фактора који одређују регионалну безбедност.

Аутори Копенхашке школе промишљања безбедности су тврдили да је свет подељен на регионе и силе у коме, за разлику од биполарне структуре, постоји једна суперсила (САД 1+...), неколико великих сила (+4 ЕУ, Русија, Јапан, Кина) и више регионалних сила (Индија...). Они такође сматрају да је свет подељен на девет регионалних безбедносних комплекса: северноамерички, јужноамерички, северноазијски, јужноазијски, источноазијски, европски, јужноафрички, централноафрички и блискоисточни. Издвајају се и два прото-комплекса која временом могу постати посебни РБК а то су западноафрички и источноафрички регионални безбедносни комплекс. У сваком РБК постоје поткомплекси као што су Балкан у европском РБК или Магбет у блискоисточном РБК⁶.

Да би се регион квалификовао као РБК између држава које га чине мора постојати одређени степен безбедносне међузависности која их са једне стране повезује, а са друге стране одваја од другог РБК. Социјална конструкција РБК је последица безбедносне динамике која се одвија унутар његових граница и која утиче на евентуалне промене унутар и на границама региона. Промене које креирају структуру комплекса и утичу на унутрашњу динамику региона могу бити различите природе. Постоје промене које одржавају *status quo*, односно одржавају стање онаквим каквим јесте

⁶ О историјату поделе региона у постхладноратовском периоду, обрасцима суперсила, великих и регионалних сила и регионалним безбедносним комплексима у “Regions and Powers - The Structure of International Security”, page 30–39.

и оне су више симболичне, формалне, али не и суштинске. Постоје и промене које доводе до унутрашње трансформације која подразумева суштинске промене унутар спољних граница комплекса. Разлози за овакве промене могу бити различите природе, од процеса регионалних интеграција до промена у обрасцима пријатељства или непријатељства. Трећу групу промена представљају промене које доводе до спољашње трансформације која подразумева суштинске промене настале променама спољних граница комплекса и оне се огледају у настанку или нестанку неких држава, односно њиховог припајања. Овакве промене готово никада не одговарају свима, те су стога обрасци пријатељства и непријатељства значајно интензивнији и креирају нову динамику унутар РБК. И на крају, четврта група промена се дешава под утицајем спољних актера, најчешће великих сила или међународних организација⁷.

БАЛКАН КАО БЕЗБЕДНОСНИ ПОТКОМПЛЕКС

Наведене промене креирају безбедносну динамику, односно структуру РБК и доводе до стварања једног или више поткомплекса. Као што је већ речено, Бузан и Вејвер су у Европском регионалном безбедносном комплексу препознали Балкан као безбедносни поткомплекс. Разлог томе се може тражити у чињеници да је за њих Балкан представљао један од најкомплекснијих региона Европе са специфичним геополитичким положајем и природним богатствима која су кроз историју увек била тежиште надметања великих сила.

Негативно маркирање Балкана има дугу историју. Француски историчар Жорж Кастелан (*Georges Castellan*) је тврдио да је модерни национализам рођен на Балкану поткрепљујући то тврдњом настанка првих ослободилачко-националних покрета на овим просторима⁸. Черчил је с краја

7 У књизи "Regions and Powers - The Structure of International Security" из 2003. године посебно су анализирани сви нивои промена који оцртавају безбедносну динамику региона, а у циљу разумевања кретања која се дешавају унутар једног безбедносног комплекса. Те промене не могу бити рангиране по приоритету, једне нису важније од других, напротив. За разумевање регионалне безбедносне динамике, перцепције њиховог утицаја на глобалне безбедносне токове, подједнако је важно пратити и разумети све врсте промена које се дешавају унутар и на границама региона.

8 Жорж Кастелан је француски историчар који има рођаке у свим државама Балкана (осим Бугарској) и отуда његов интересе за бављење Балканом. Своја сазнања и осећања према Балкану описао је у делу „Историја Балкана од 14. до 20. века“ која је издата 2003. године.

Другог светског рата изјавио да Балкан производи много више историје него што може да конзумира. Марија Тодорова у књизи „Имагинарни Балкан” Балкан описује као алтер его Еропе, мрачну страну европских либералних, толерантних и демократских друштава. Италијански дипломата Фернандо Гентилини (*Fernando Gentilini*) који је дуго радио на овим просторима је Балкан описао као место „на коме се историја зауставила или се вратила уназад оно што је потиснуто, подсвесно, унутрашње и стога истинито о Европи” (Gentilini 2007, 47–48). Шта је то због чега се Балкан чак и данас, и поред учињених евроинтеграцијских процеса, негативно маркира. Можда се најбољи одговор налази у дефиницији Џозефа Наја (*Joseph Nye*) који у свом чувеном делу „Како разумети међународне односе” тврди да „чак и у ситуацијама у којима је могућа комуникација између актера, постоји још један велики проблем који отежава сарадњу, а то су поверење и кредибилитет” (Naj 2006, 35). Блоковска подела и припадност једном од два моћна војна савеза (Варшавском уговору или НАТО) додатно су поделили Европу па тиме и Балкан. Са окончањем Хладног рата и нестанком биполарног света, прекрајање Балкана добило је нову димензију, ону која је Балкан у ствари удаљила од Европе. Балкан чини широк спектар протуречности и историјских нетрепељивости које су, вођене националним интересима, повремено, а за стабилност Балкана пречесто, буђене изнутра. Није изостало ни присуство спољног фактора који је неретко оптуживан за тако нестабилно стање на Балкану. Иако се међународна заједница активно бавила Балканом, посебно у ратним годинама распада бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ), чини се да је разлог томе био у пре свега спречавању могућег преливања негативних утицаја на просторе ван граница Балкана, него помоћ балканским народима да пођу путем уједињења у европску породицу.

У јавном дискурсу се неретко користи израз „балканизација” па се закључује да они који користе овај израз сматрају да процеси креирања нових граница на Балкану још увек нису завршени јер сам израз значи распарчавање веће државне заједнице на мање националне државе. У енциклопедији Британика балканизација значи „пежоративни израз којим се у међународним односима означава стање расцепканости и заоштрениости сукоба

интереса у једном региону са slabим изгледима да дође до споразумног решења” (Britanika 2005, 100). Управо је оваква перцепција Балкана са отвореним питањима која државе које деле овај простор нису могле или нису желеле да реше, створиле утисак да се у Европи издваја један њен мањи део који не дозвољава потпуну стабилизацију и чини га безбедносним поткомплексом.

Имајући у виду све догађаје које чине промене у креирању структуре регионалног безбедносног комплекса/поткомплекса, намеће се питање зашто су Бузан и Вејвер маркирали Балкана као безбедносни поткомплекс, посебно ако се има у виду да је модификација TRBK извршена 2003. године, а термин Западни Балкан уведен у јавни дискурс почетком 2000. године. Догађаји који су на карти Европе и у Европском регионалном безбедносном комплексу на више начина издвојили Западани Балкан попут војне интервенције бомбардовањем тадашње Савезне Републике Југославије (СРЈ), за теоретичаре Копенхашке школе студија безбедности, нису била разлог за другачију категоризацију Западноевропског безбедносног комплекса. Бузан и Вејвер само „успут” помињу НАТО војну интервенцију на СРЈ⁹ истичући да је „побуна косовско-албанског герилског покрета (Ослободилачка Војска Косова – УЧК) била усмерена на изазивање спољног учешћа, а што је било стратегија за оправдање ваздушне кампање НАТО-а 1999. године на Југославију” (Buzan and Waever 2003b, 383). Даље се Бузан и Вејвер питају зашто су „након ратова распада безбедносна питања постала и главна питања у југоисточној Европи на почетку двадесетпрвог века” (Buzan and Waever 2003c, 384). Војну интервенцију НАТО на СРЈ Бузан и Вејвер помињу још једном и то само у контексту да је „ситуација у области животне средине у Србији озбиљна након бомбардовања НАТО-а, али да до сада то није довело до значајне секуритизације” (Buzan and Waever 2003d, 385). И на крају, не користећи термин интервенција или бомбардовање већ „рат на Косову” закључују да је „Балкан кренуо у правцу постајања посебног РБК почетком 1990. године, али од средине 1990. године, и закључно са ратом на Косову 1999. године, Балкан постаје

9 У књизи “Regions and Powers - The Structure of International Security” Бузан и Вејвер, у поглављу који се бави Балканом, не препознају догађаје који у ствари издвајају Западни Балкана као безбедносни поткомплекс.

поткомплекс у оквиру Европског РБК” (Buzan and Waever 2003e, 385).

Могло би се рећи да се ради о необјективности, па можда чак и пристрасности ова два теоретичара, посебно ако се следе постулати које су управо ови аутори препознали у маркирању безбедносних поткомплекса. У духу научне дескрипције тезе да Западни Балкан, а не више Балкан, има карактеристике безбедносних поткомплекса, потребно је укратко указати на догађаје који су обележили посматрани простор, који су довели до кретања унутар региона и који су утицали на промене структуре образаца пријатељства или непријатељства и разумети унутрашњу безбедносну архитектуру која се одвија у безбедносно, а не географски дефинисаном региону.

ЗАПАДНИ БАЛКАН КАО БЕЗБЕДНОСНИ ПОТКОМПЛЕКС

Западни Балкан представља неутралну географску одредницу, новокомпоновани политички термин који су у политички дискурс увели представници држава и организација евроатланске заједнице након Кумановског споразума 1999. године а који обухвата „државе настале из бивше Југославије, минус Словенија плус Албанија, које су представљале најпроблематичније државе” (Buzan and Waever 2003f, 379). За овај простор су у јавном, а пре свега политичком дискурсу, неретко употребљавани и термини „Дејтонски троугао” а у речнику Европске Уније за овај простор се користио термин Југоисточна Европа (ЈИЕ), али не и у географском смислу. Овим термином су својевремено биле обухваћене само државе са простора ЈИЕ које нису закључиле споразум о придруживању са Европском унијом. Радило се о Регионалном приступу ЈИЕ који се односио на БиХ, Македонију, Државну заједницу Србија и Црна Гора (ДЗ СЦГ), Хрватску и Албанију. Како је овакав термин уносио и извесне забуне касније је преименован у термин Западни Балкан. Са друге стране, ЕУ је термином Западни Балкан настојала да нагласи особеност процеса демократизације и безбедносне нормализације земаља ЈИЕ где ЕУ има најјачу мотивацију да прошири своју безбедносну заједницу. И док

је појам Западни Балкан својевремено уведен у употребу као ознака за државе које су биле поприште етничких сукоба, а пре свега као нека врста еуфемизма за негативно маркирање Балкана, у новије време се поново у употребу враћа појам ЛИЕ, али сада са циљем да се избегне негативно маркирање Западног Балкана.

Западни Балкан, посматран као политичко-дискурзивна и геополитичка одредница, је прошао динамичан и турбулентан пут од конфликтне формације до безбедносног режима: од ратних сукоба који су довели до распада СФРЈ, преко Дејтонског споразума, Пакта за стабилност ЈИ Европе и НАТО агресије на Савезну Републику Југославију, до раздружења ДЗ СЦГ и једностраног противправног проглашења тзв. државе Косово. Са становишта ТРБК ратни сукоби и распад заједничке државе су настали из губитка заједничког идентитета и настанка нових етничких, националних, културолошких идентитета, као и доминантности образаца непријатељства изражених кроз мржњу, нетрепелљивост, нетолеранцију. Границе федералних јединица, тадашњих република, нису биле и етничке границе, а евидентна је била институционална, политичка, економска, социолошка међузависност федералних јединица.

Дејтонски мировни споразум који је договорен 21. новембра 1995. године у Охају а потписан 14. децембра 1995. године у Паризу којим је успостављен мир, није аутоматски значио нормализацију односа и помирење на овим просторима. Иако су сви (народи) са радошћу дочекали успостављање мира, ниједна од страна у сукобу није била задовољна постигнутим, што је остављало могућност да таква незадовољства временом могу прерасти у обнављање насиља и сукоба. Међународна заједница је основни проблем дефинисала у чињеници да „прошлост у ствари подрива садашњост зато што заправо није прошлост, да регион не живи у временском следу који је хронолошки поређан него у некој врсти симултане историје у којој заједно обитавају прошлост и садашњост” (Balkaniја 2012, 120). Могућност обнове сукоба свакако је један од основних разлога да се одређени географски простор сматра безбедносним поткомплексом.

После ратних сукоба државе Западног Балкана су веома амбициозно кренуле у транзиционе процесе и то са

домаћим капацитетима и иностраним саветима. Регионални приступ је био значајан па је на иницијативу ЕУ међународна заједница 1999. године донела прву свеобухватну стратегију за стабилизацију региона а то је био Пакт за стабилност у ЈИ Европи – ПзСЈИЕ (*Stability Pact for South Eastern - SPSEE*). Државе које су до јуче биле непријатељи кроз ову иницијативу су почеле блиско да сарађују и заједнички решавају пре свега безбедносна питања која су ометала и успоравала стабилизацију и развој региона. Управо је ПзСЈИЕ потврдио једну од теза ТРБК да су се националне безбедности држава претопиле у примарне безбедносне интересе региона, и готово их је немогуће посматрати изван тог контекста. Уколико би ова теза била тачна, и уколико би национални интереси били стављени у нижи, подређени положај у односу на заједничке, регионалне интересе, онда не би ни постојали разлози да се одређени географски простор сматра безбедносним поткомплексом. Али са државама Западног Балкана то није случај.

Услед промена међународног окружења и ситуације на подручју ЈИ Европе ПзСЈИЕ је реформисан у Регионални савет за сарадњу – РСС (*Regional Cooperation Council -RCC*). Да се не ради само о формалној прекомпозицији потврђује и чињеница да је ова нова иницијатива дефинисала нове приоритете и форме регионалне сарадње који су осмишљени унутар региона руководећи се сопственим потребама и приоритетима са циљем да не буде реплика претходних механизма регионалне сарадње већ аутономни, динамички оријентисан модел сарадње од непосредне користи по регион ЈИ Европе. Све државе Западног Балкана су чланице РСС, а колико ће било која регионална иницијатива бити успешна, па тиме и РСС, зависи пре свега од држава чланица. Вредност регионалних удруживања, осим конкретних, можда примарно економских пројеката, а тиме и безбедносних (без безбедности нема економије као што нема економије без безбедности) је у томе што су ове државе схватиле да су, хтеле то оне или не, упућене једне на друге јер деле безбедносну реалност региона коме припадају и у том домену је пожељно да сарађују¹⁰ (Lopandić

10 У периоду од балканских ратова до рушења Берлинског зида балканске земље су успеле само два пута да се окупе на званичном нивоу: на Балканској конференцији (1930–1933) и на Конференцијама министара иностраних послова балканских земаља (1988–1990).

2007, 66). Чињеница да су се државе Западног Балкана, својом вољом или инсистирањем међународне заједнице, определиле да седе за истим столом и преговарају, био је успех који је уливао оптимизам.

А онда се десила НАТО интервенција на СРЈ која је додатно дестабилизovala овај простор. Званично саопштење НАТО је било да је интервенција покренута ради спречавања хуманитарне катастрофе на КиМ, али је истина да је укупно 19 земаља са економским потенцијалом који је 600 пута био већи од тадашње СРЈ употребом силе и без сагласности УН, оправдало бомбардовање једне суверене државе у срцу Европе. Била је то друга војна интервенција НАТО на овим просторима после бомбардовања Републике Српске 1995. године. Интервенција НАТО је била преседан за демократију, за демократску транзицију постконфликтних друштава, за поштовање људских права јер је, између осталог, покренула један процес промена које су пре изражавале интересе великих сила него начела међународног права. Осим тога, ова интервенција је отворила „Пандорину кутију” за решавање сличних, етничких питања на било ком крају света, попут питања украјинског, односно руског Крима или шпанске Каталоније.

По окончању бомбардовања СРЈ, потписивања Војнотехничког споразума (ВТС) и доношења Резолуције СБ УН 1244 на територији Србије (на КиМ) стационаране су међународне снаге НАТО-КФОР (*Kosovo Force*), УНМИК (*United Nations Mission in Kosovo*), ЕУЛЕХ (*European Union Rule of Law Mission Kosovo*). У почетној фази снаге КФОР су бројале око 50.000 а данас броје око 4.200 војника. У садашњем саставу КФОР налазе се припадници ОС из око 20 држава међу којима су, са простора Западног Балкана, и припадници ОС Албаније, Хрватске и Црне Горе. Према Резолуцији 1244 СБ УН задаци КФОР су одвраћање од обнављања непријатељстава; обезбеђивање сигурног и безбедног окружења; демилитаризовање и трансформација Ослободилачке војске Косова; пружање подршке међународним хуманитарним акцијама и пружање подршке међународном цивилном присуству на Косову (UNSC, S/RES/1244). Наведени задаци су ВТС операционализовани на: обезбеђење граница и административне линије; спречавање прекограничног кријумчарења наоружања; помоћ у повратку

или пресељењу расељених лица и избеглица; разминирање и реконструкција; медицинска подршка; заштита објеката културног наслеђа, а касније су додати и нови задаци као што је подршка формирању тзв. Косовских снага безбедности (КСБ)¹¹; подршка имплементацији Бриселског споразума обезбеђењем мирног и сигурног окружења у оквиру важећег мандата¹². Крајни циљ мисије КФОР је успостављање безбедносних снага које ће моћи самостално, без ангажовања Алијансе, да одржавају стабилност на КиМ.

Концепт будућег ангажовања КФОР на КиМ (*Future Force KFOR Posture*) усвојен је 2015. године и обухвата промену нивоа ангажовања снага КФОР на КиМ који се спроводи у три фазе: задржавање садашњег стања и бројне величине; смањивање снага на 2.500 припадника и потпуно повлачење снага КФОР са КиМ. Динамика спровођења ових фаза зависи од политичко-безбедносне ситуације на КиМ и ефикасности преноса надлежности на тзв. Косовске институције. Безбедносна ситуација на КиМ је данас таква да даље ангажовање снага КФОР, у несмањеном обиму, једино може да пружи сигурност неалбанском становништву које живе на КиМ и обезбеди услове за економску стабилност и просперитет. Присуство међународних војних снага је један од кључних елемената који потврђују да је простор на коме су распоређене ове снаге безбедносни поткомплекс. То је уједно један од аргумената зашто се Западни Балкан данас може сматрати безбедносним поткомплексом.

Један од догађаја који је дуготрајно обележио простор Западног Балкана је противправно једнострано проглашење независности Косова и Метохије. Овај чин је, осим прагматичног кршења међународног права, креирао једну нову димензију безбедносних односа на Западном Балкану. Запад је очекивао да ће се и формалним отцепљењем, односно признањем независности Косова привести крају постојугословенска криза. Али је управо противправно једнострано проглашена независност КиМ створила нове регионалне и европске кризе. На регионалном нивоу су се појавили нови захтеви Албанаца за њихово обједињавање

11 Овај додатни задатак додељен је КФОР након састанка министара одбране држава чланица НАТО јуна 2008. године.

12 НАТО је одлучио да овај додатни задатак додели КФОР након постизања Бриселског споразума између Београда и Приштине априла 2013. године.

у региону, а на европском нивоу су настале поделе унутар ЕУ око питања статуса КиМ. На простору Западног Балкана ситуација је била још комплекснија. Једва обновљено поверење западнобалканских народа поново је пољуљано, а успостављени обрасци понашања преиспитивани. Колико год да су државе Западног Балкана као најближи суседи биле упућене једне на друге, признање једнострано проглашене независности КиМ од стране већине од њих било је у супротности са њиховом декларативном опредељеношћу за јачање мера поверења и сарадње. Од држава Западног Балкана само БиХ није признала једнострано проглашену независност КиМ и то из разлога противљења Републике Српске таквом чину, док су све остале државе то учиниле исте године од самопроглашења, неке чак само дан после. Њихови мотиви се свode на две кључне ствари: властити интереси који сежу од дубоког уверења да Косово треба да буде независно и давања привидног уверења да ће националне мањине које живе на њиховој територији, а пре свега албанска мањина, бити једнако третиране и поштоване. Други разлог је уверење да ће признањем КиМ као независне државе убрзати свој евроатлански пут, што се нажалост у пракси и потврдило.

Једнострано проглашена независност КиМ, у кратком времену, пољуљала је до тада успостављене односе у региону и изазвало страх од онога што може уследити јер претње брже путују на краћим даљинама а државе се првенствено плаше својих суседа. Тиме се и претње лако могу материјализовати и проширити са простора Западног Балкана на ЈИЕ али и шире. То није био само говорни чин, запаљива реторика острашћених политичара. То је било, супротно свим принципима регионалног удруживања које су државе Западног Балкана здружно подржале, исцртавање нових граница и отварање низа питања за која није извесно да ли ће се, када и како решити. И даље се говори о крхком миру на овим просторима, о замрзнутом конфликту, о континуираној претњи од могуће ескалације сукоба. Исцртавање нових граница, односно прекрајање постојећих, за државе Западног Балкана представља егзистенцијалну претњу, односно конструисану безбедносну претњу која обликује њихове односе и понашање без обзира у којој су фази евроатланског интегрисања. Отворена гранична питања попут границе између Србије и Хрватске (ради се о делу границе на Дунаву где су посебно

спорна Шаренградска и Вуковарска ада), између Србије и БиХ (нису још решена питања која се односе на хидроелектрану на Дрини/Бајина Башта и Зворник, као и део пруге Београд - Бар која пролази преко територије БиХ у дужини од 12 км), између БиХ и Хрватске (споразум којим се утврђује граница између ове две државе ратификовала је само БиХ још 1999. године док Хрватска није јер није задовољна решењем које се односи на излазак БиХ на море и на два мања острва), између Црне Горе и Хрватске (још увек није постигнут трајни договор око полуострва Превлака), између Хрватске и Словеније (и поред одлуке Арбитражног суда у Хагу још увек није решено питање Приранског залива (како га назива Словенија), односно Савудријске вале (како је назива Хрватска), граница између Албаније и Грчке (ради се о делу морске границе у Јонском мору, те иако је споразум постигнут 2009. године, Уставни суд Албаније је исти поништио), питање Косова (иако за Србију ово није питање јер сматра да се ради о саставном делу њене државе, све више се у међународним круговима иницира стављање на дневни ред питања које се односи на прецизно дефинисање административне линије (како је назива Београд), односно границе (како је назива Приштина).

Теорија регионалног безбедносног комплекса заступа модел хомогеног безбедносног комплекса који подразумева интеракцију између сличних држава. Када међу таквим државама постоје отворена питања и неслагања, интеракција међу њима поприма обрасце непријатељства које доводи до промена које утичу на унутрашњу динамику безбедносног комплекса. Овде је пре свега реч о суштинским променама унутар спољних граница контекста јер је питање границе за сваку државу егзистенцијално питање. На ову врсту промена по правилу се надограђује утицај спољних актера, најчешће великих сила или међународних организација. Јер да су државе могле и хтеле да ово питање реше саме, то би свакако учиниле. Када ова питања постану претња и за државе ван западнобалканског поткомплекса, спољни актери ће свакако утицати на решења којима по правилу једна од страна неће бити задовољна.

ДО КАДА ЋЕ ЗАПАДНИ БАЛКАН БИТИ БЕЗБЕДНОСНИ ПОТКОМПЛЕКС

Бузанова свеобухватна концепција државе, „уколико је посматрамо са системског нивоа, представља територијални социополитички ентитет” (Buzan 1991c, 60) који омогућава да се изградња државе посматра у контексту међународне безбедности. Он препознаје слабе и јаке државе и сматра да, уколико је држава јака, главне претње њеној безбедности долазе споља, а уколико је слаба главне претње долазе изнутра¹³ (Buzan 1991d, 100) али су подложне и спољним утицајима. Бузанов концепт слабе државе примењив је и на државе Западног Балкана јер за разлику од класичног концепта у коме државе стварају нације, у случају држава Западног Балкана су нације и ентитети стварали ове државе, а начин на који је створен и западнобалкански поткомплекс.

Легитимитет сваке државе, па и држава Западног Балкана, мора бити изграђен на вредностима локалних актера спремних да усвоје вредности глобалних, међународних актера. Демократске вредности као што су либералне вредности плурализма, индивидуализма, људских права противе се било каквом притиску са стране, односно наметању демократије споља. Изградња модерне државе (управо слабе државе имају најизраженију потребу да покажу да су модерне) је уско везана за демократију и демократизацију друштва као симбола модерности и правичности. Демократија је последњих деценија, постала „универзална норма политичке и уставне праксе модерних држава, односно стандард који режимима даје легитимацију и спољно признање”¹⁴ (Ofe 1999, 363).

Статус појединих држава Западног Балкана представља специфичност у њиховој безбедносној међузависности, али не умањује њихов појединачни утицај на креирање безбедносне динамике унутар региона, посебно са аспекта достигнутог нивоа евро/евроатланске интегрисаности. Ако би се желело одговорити на питање до када ће простор Западног Балкана

13 Претње које долазе изнутра и које утичу на слабост државе по Бузану су ниво политичког насиља, улога политичке полиције, политички сукоби око идеологије која чини основ устројства државе, постојање већег броја ривалских националних идентитета.

14 У случају држава Западног Балкана ова Клаусова теза је и данас веома актуелна и представља њихову тежњу ка признању и међународном препознавању.

имати префикс безбедносног поткомплекса, одговор би требало тражити у тези да је идентификација која је за државе Западног Балкана неопходна је идентификација са Европском унијом. А све државе Западног Балкана су приступање ЕУ определиле као један од приоритета своје спољне политике.

Како стоје ствари са државама Западног Балкана које су чланице НАТО? Пуноправне чланице НАТО-а су Албанија, Хрватска, Црна Гора, а онедавно и Северна Македонија, а само је Хрватска чланица и Европске Уније. Са сваким кораком ближим пуноправном чланству ове државе су „некако” лакше решавале отворена питања или би се пре могло рећи да су их замрзавале тврдећи да је њихова природа таква да она не утичу на укупне билатералне односе, односно односе у региону. Иако се на томе формално не инсистира, пракса је показала да је државама које су чланице НАТО пут ка ЕУ био лакши и бржи (пример Бугарска, Румунија, Хрватска). Међу овим државама владају обрасци пријатељства који су базирани на задовољавајућем нивоу разумевања националних интереса и потреба „оног другог”. Ове државе све чешће улазе у заједничке аранжмане не само када је економски сектор у питању, већ и безбедносни. На територији ових држава нема стално распоређених припадника страних оружаних снага већ је њихово присуство повремено и углавном краткотрајно, у складу са конкретним активностима. Ниво међузависности који постоји међу овим државама има позитиван тренд јер су ове државе свесно опредељене, уз свестрану помоћ партнера из Алијансе, да буду интегрисане на начин којим им, између осталог, омогућава комплементаран и целовит одговор на савремене безбедносне изазове, ризике и претње и то првенствено оних који би се нашли на њиховим границама.

Босна и Херцеговина је као примарни спољнополитички циљ дефинисала чланство у ЕУ, док око чланства у НАТО не постоји консензус сва три ентитетска народа (из истраживања које је обављено 2010. године, чланство у НАТО је подржавало око 70% грађана БиХ/око 90% Бошњака и Хрвата је за улазак БиХ у НАТО, док је око 60% Срба против чланства). Ипак, значајан део Беле књиге одбране из 2005. године која још увек представља кључни стратегијско-доктринарни документ БиХ, посвећен је НАТО-у, а активностима које БиХ предузима или планира да предузима на унутрашњем и спољном плану а које су на било који начин у вези са НАТО. Тако се у документу

истиче „да је циљ јачање способности ОС БиХ како би деловале заједно са снагама држава чланица НАТО...БиХ жели да организује, попуни, опреми, обучи своје снаге како би постигле интероперабилност са снагама НАТО...коначан циљ је постићи интероперабилност са НАТО...ангажман НАТО у БиХ био је од пресудне важности за успостављање и одржање мира и стабилности постдејтонског периода”¹⁵. И данас се сарадња са НАТО динамична, свестрана, свеprisутна и предузимају се активности којима се покушава појаснити зашто би чланство у НАТО за БиХ било добро. Кампања јавне дипломатије је све интензивнија, посебно у светлу постављања питања ревизије или укидања Дејтонског споразума.

У БиХ још увек постоји ризик од обнове сукоба укорењен у израженим мултиетничким и међурелигијским тензијама. Поделе су очигледне као и међусобна нетрпељивост и етничко дистанцирање што ствара слику „одвојених светова”¹⁶ које чине етнички раздвојени простори и отуђене заједнице међу којима нема формалних граница. Изражена је политизација компоненти сектора безбедности, непостојања јасног разграничења одговорности, као и проблеми делотворности и ефикасности. Такође је присутан страх од губитка националних идентитета. Данас се неретко национални и религијски идентитети поистовећују и постају моћно политичко средство које даје простора манипулацијама које даље могу да воде до сукоба. Иако се чини да је Западни Балкан, а пре свега БиХ па и Северна Македонија, и даље заробљен у верским и националним нетрпељивостима, њихова мултиконфесионалност може бити подстицај изградњи толерантног друштва које поштује и негује различите верске и етничке идентитете.

У својим стратегијско-доктринарним документима ове државе потенцирају на очувању територијалне целовитости и међународног субјективитета што јесте

15 Иако је чланство у ЕУ такође наведено као један од спољнополитичких приоритета БиХ, стандарди које у том смислу треба испунити и бенефити који се очекују се у Белој књизи одбране скромно наводе. Примат је евидентно дат чланству/сарадњи са НАТО док се по питању ЕУ каже да БиХ поздравља ангажовање ЕУ на својој територији, те да ће снаге ЕУ ојачати и подржати напредак БиХ према европским интеграцијама.

16 Идеју „одвојених светова” развио је Шкелзен Малиќи (*Shkelzen Maliqi*), косовски филозоф, политички аналитичар и интелектуалац. Својевремено се активно бавио политиком као оснивач Социјалдемократске партије Косова.

примарни циљ сваке државе, али у случају БиХ постојећа отворена питања са суседима, унутрашња неконзистентност и неизвесност евро и евроатланских интеграција чине да питање територијалне целовитости временом може бити актуелизовано (ревизија Дејтонског споразума, нови Устав, сецесија Републике Српске и сл.). На територији БиХ још увек постоје стране трупе. Једна од централних претпоставки ТРБК је да регионални конфликтни обрасци обликују путеве интервенисања глобалних сила. Присуство страних трупа на територији БиХ потврђује уверење међународне заједнице да овај простор још увек има елементе конфликтне формације због чега је неопходно присуство међународног фактора. Није затворено ни питање евентуалне промене граница а промене које могу преобликовати регион/подрегион и односи који доводе до таквих промена су главна карактеристика безбедносног поткомплекса. По Бузану и Вејверу отворена питања, уз непоштовање међународног права и легитимитета међународно признатих држава, су поднебље за повратак на конфликтну формацију. Декларативно залагање за решавање свих отворених питања није довољно јер уколико се отворена питања не решавају временом постају још комплекснија, међусобне односе држе у статусу сталних тензија и усложњавају укупне билатералне и регионалне односе. Са друге стране, решења за отворена питања се првенствено налазе у региону, регионалној сарадњи и регионалним иницијативама. Регионална сарадња није „замена” за чланство у евро и евроатланским институцијама већ покретач који побољшава укупне шансе држава претендената на чланство.

Србија се као војно неутрална држава суочава са одређеним проблемима и ограничењима на свом европском путу за разлику од осталих држава Западног Балкана. Нерешен статус КиМ, наметање нелегалне промене међународно признатих граница, потенцијално даље прекрајање и исцртавање граница представља основни безбедносни проблем за Србију и у неку руку „Гордијев чвор” који ће, докле год се не постигне решење са којим би све стране биле задовољне, представљати потенцијални извор и узрок нестабилности, хроничан дестабилизирајући притисак не само за Србију и западнобалкански поткомплекс већ и шире. Србија инсистира искључиво на европским интеграцијама. Ова врста искључивости дешава се у специфичном амбијенту

(Србија је окружена чланицама НАТО) и специфичним околностима (готово сви суседи признали су тзв. Косово осим БиХ због притиска Републике Српске). Србија јасно истиче своју одлуку да није заинтересована за пуноправно чланство у НАТО иако је ангажована у НАТО Програму ПзМ (Партнерство за мир) и има развијену сарадњу са НАТО. Кључна тема дијалога Србије и НАТО је косовско питање и мисија КФОР. Започети дијалог између Београда и Приштине би требало да води до потпуне нормализације и институционализације односа и да доведе до коначног договора и решења. Уколико се то догоди, отвара се питање даље оправданости опредељене војне неутралности Србије с обзиром да је због противправног једностраног проглашења независности КиМ Декларација о неутралности и усвојена. И пут Србије ка ЕУ обележен је односима Београда и Приштине. Иако је Србија добила статус кандидата за чланство у ЕУ 2012. године као награду за процес нормализације односа са Приштином и резултате укупних реформи, отварање поглавља не иде жељеном динамиком а датуми за пријем преосталих држава Западног Балкана у ЕУ, међу којима је и Србија, се стално померају.

Србија има стране трупе на својој територији. На основу Резолуције СБ УН 1244 КФОР има мандат да гарантује безбедност свих грађана на КиМ и сигурно окружење. Војска Србије и КФОР имају конструктивне односе али Србија не може утицати на одлуке КФОР-а (Команде здружених снага НАТО у Напуљу и Војног комитета НАТО у Бриселу) што се и показало на примеру помоћи КФОР-а развоју Косовских снага безбедности, динамици смањења присуства снага КФОР на КиМ и слично, а самим тим не може гарантовати безбедност својих грађана на КиМ. Србија је једина држава Западног Балкана која има изузетно развијену сарадњу са Руском Федерацијом па и у области одбране. Подршка Русије остварењу виталних националних интереса и очувању територијалне целовитости за Србију има немерљив значај. Са друге стране, западне земље, а пре свега САД, сматрају да се Русија политиком застрашивања и агресивног понашања меша у евроатлански пут држава Западног Балкана па и у европски пут Србије.

Иако се чини да државе које су чланице НАТО немају проблеме који обликују безбедносни поткомплекс, и оне имају

отворена питања која су ризична за одрживу стабилност и дугорочну безбедност. Јасно је зашто се Западни Балкан може сматрати безбедносним поткомплексом али не и до када јер суштину њихове безбедносне међузависности чине нерешена отворена питања која се лако могу материјализовати и прерасти у озбиљније безбедносне проблеме.

ЗАКЉУЧАК

Теорија регионалног безбедносног комплекса заступа модел хомогеног безбедносног комплекса који подразумева интеракцију између сличних држава. Када међу таквим државама постоје отворена питања и неслагања, интеракција поприма обрасце непријатељског понашања које доводи до промена које утичу на унутрашњу динамику безбедносног комплекса. У безбедносним заједницама државе с превазишле страх да ће бити војно угрожене једне од других, не постоји осећај међусобног непријатељства и неповерења, државе имају заједничке перцепције претњи, заједничка су им очекивања добити од међусобне сарадње и својим уверењима, вредностима и ставовима оне се међусобно идентификују као целина. То још увек није случај са државама Западног Балкана јер постоји криза на простору БиХ, није решен статус КиМ, постоје и отворена питања између Македоније и Грчке (договор око имена Македоније је први корак у решавању и других питања), гранична питања нису решена, нису решени имовинско-правни односи, као и низ других отворених питања.

Када би све државе Западног Балкана постале чланице ЕУ отворена питања би решавале кроз вољни чин институционалне сарадње, дијалогом и компромисом, а могућност ескалације сукоба би била готово искључена. Али, садашњи приоритет ЕУ су њено продубљивање а не њено проширење. Када се чланство ипак деси, када се стране трупе повуку са простора Западног Балкана, када обрасце непријатељства замене заједнички пројекти и сарадња као резултат позитивне међузависности, Западни Балкан више неће имати одлике безбедносног поткомплекса. Ово је теза која је одржива јер заједничка интегрисаност искључује могућност повратка у прошлост. Постоји и теза коју су

поставили Бузан и Вејвер а која је противречна и која каже „да управо европска интеграција представља претњу, првенствено националном идентитету” (Buzan and Waever 2003g, 356). Обе тезе свакако би могле бити тема даљих научних и стручних истраживања и сучељавања.

Државе Западног Балкана могу у потпуности осигурати своју безбедност пре свега кроз интегрисаност у одређеним регионалним и међународним безбедносним организацијама, кроз међусобну сарадњу и ефикасно балансирање између безбедносних потреба и објективних ресурса. Чак и када би државе Западног Балкана (осим Хрватске која то већ јесте) биле примљене у Европску унију „у пакету” то не значи да би превазишле све међусобне проблеме и решиле сва отворена питања. Али је извесно да би морале да имају довољно мудрости и зрелости да неминовну безбедносну међузависност претворе у регионалну снагу неопходну за одговор на савремене безбедносне изазове, ризике и претње. Идентификација ових држава са Европском унијом је изванредан пут ка идентификацији западнобалканског поткомплекса са европским регионалним безбедносним комплексом.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Balkanija-časopis za balkanske studije. 2012. Beograd: Ambasada Španije.
- Bela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine. 2005. Sarajevo: Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine.
- Buzan Barry and Waever Ole Waever., 2003. *Regions and Powers - The Structure of International Security*. London: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry, Waever, Ole and Jaap De Wilde. 1998. *Security: a New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner.
- Buzan, Barry. 1991. *People, States and Fear: An Agenda For International Security Studies in the Post-Cold War Era*. 2nd Edition. Harvester Wheatsheaf.
- Enciklopedija Britanika. 2005. Beograd: Narodna knjiga Politika.
- Gentilini, Fernando. 2007. *Nedokučivi Balkan*. Beograd: Hesperia.
- Kegli, Čarls V. i Judžin R. Vitkof., 2006. *Svetska politika – trend i transformacija*. Beograd: Centar za studije JI Evrope.

- Lopandić Duško i Jasmina Kronja. 2010. *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu*. Beograd: Evropski pokret u Srbiji.
- Lopandić, Duško. 2007. *Reforma Evropske unije, Zapadni Balkan i Srbija*. Beograd: Evropski centar za mir i razvoj.
- Naj, Džozef S. 2006. *Kako razumeti međunarodne odnose*. Beograd: Stubovi kulture.
- Ofe Klaus, Ofe . 1999. *Modernost i država*. Beograd: Filip Višnjić.
- Simić, Dragan. 2002. *Nauka o bezbednosti-savremeni pristupi bezbednosti*. Beograd: Službeni glasnik SRJ.
- Todorova Maria., 1997. *Imagining the Balkans- Introduction Balkanism and Orientalism: Are They Different Categories?* Oxford University Press, New York Oxford University Press.
- United Nations Security Council [UNSC], S/RES/1244 (1999), Resolution 1244 (1999) Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999.

*Mirjana Milenković**

Ministry of Defence, Republic of Serbia

REGIONAL SECURITY SUBCOMPLEX - THE WESTERN BALKANS CASE**

Resume

The creators of the Theory of the Regional Security Complex considered that the Balkans, due to linguistic and cultural similarities, common history, and geographical connections, represent a special security subcomplex within the European Regional Security Complex. The events that caused changes within the Balkans, that influenced changes in the structure of patterns of friendship or animosity, the causes that led to them, and ultimately, the security integration processes that questionably influenced the evolution of the Balkan subcomplex, made things look different today. Two key issues that create its security structure are the issue of ensuring regional security and stability after the unilateral declaration of independence of Kosovo and Metohija and the future internal organization of Bosnia and Herzegovina. As threats travel easier over shorter distances, the starting point is the hypothesis that security interdependence is more pronounced among the countries of the Western Balkans, which is why the Western Balkans, and not the Balkans, can be considered a security subcomplex.

Keywords: Theory of regional security complex, security interdependence, open issues, European integration

* E-mail address: mirjanamilenkovic07@yahoo.com.

** Овај рад је примљен 25. новембра 2021. године, а прихваћен на састанку Редакције 31. марта 2022. године.